

І. А. Горбатенко
доцент кафедри політичних наук
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат політичних наук, доцент
(м. Київ)

ЗНАННЯ ПРО ПОЛІТИКУ ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Українська школа політології, яка вже загалом сформувалася, переживає завершення стадії становлення системи політичних знань. Найвагомим завоюванням півторадесятилітнього шляху, який пройшли українські науковці і освітяни, відстоюючи впровадження політології і наповнюючи її реальним змістом, є подолання серед широкого загалу і в структурах державної влади упередженого ставлення до ідеї запровадження системного вивчення політичних знань у рамках спеціальної, апробованої в розвинених демократіях науково-навчальної дисципліни. Наступний етап потребує переорієнтації політичних знань у площину їх практичного використання, наповнення змістом уже сформованих і розвитку нових напрямів політичної науки, забезпечення відповідності вітчизняного досвіду засвоєння політологічної проблематики кращим світовим зразкам.

Сукупний соціально-політичний досвід засвідчує, що систематизовані політичні знання визначально впливають на культурне середовище, уявлення громадян і політичної еліти про природу політичної влади, можливості використання різноманітних засобів у політичній боротьбі, розв'язанні конфліктних і кризових ситуацій. Досвід політичного спілкування, засвоєння прийнятних моделей політичної поведінки формують єдність стереотипних традиційних оцінок та нестандартних позитивних орієнтацій, які є невід'ємною складовою цілеспрямованої соціалізації [1, с. 36-44]. Зважаючи на це, основними завданнями політичної науки і освіти є формування мотиваційної готовності індивіда до політичної діяльності, орієнтації щодо зміцнення взаємодії людини і суспільства. Важливими її завданнями повинні стати: 1) подолання духовної відчуженості людини від суспільства; 2) формування ціннісних імперативів, спрямованих на повернення громадянам віри у здатність вітчизняної еліти діяти на благо всього суспільства; 3) розвінчування сформованої за роки незалежності невиправданої ілюзії про необмежені можливості сильної держави.

Політичні знання, освячені культурою, покликані утверджувати поведінку, орієнтовану на багатоваріантність вибору, вміння орієнтуватися на сутнісні засади суспільно-політичного життя, що дають змогу особистості не потонути в бурхливому морі другорядних пропозицій. Пострадянський розвиток показав, що успішне існування сучасної демократії “неможливе без особи, яка сповідує засадничі цінності та має певний рівень соціальної компетентності” [2, с. 3].

Аналіз науково-освітнього потенціалу української політології засвідчує: 1) високий рівень дослідження проблематики, пов'язаної з історією політичної думки, процесами державотворення і демократизації суспільства, динамікою трансформаційних процесів і модернізації суспільства; 2) недостатню глибину досліджень з теорії і філософії політики, з проблематики, орієнтованої на з'ясування механізмів функціонування влади і політичної системи суспільства; 3) достатньо перспективну висхідну траєкторію формування на вітчизняному ґрунті субдисциплін політичної науки (в першу чергу це стосується етнополітології). Останній з 10 вищеназваних напрямів, репрезентований прикладною політологією як невід'ємною складовою загальної політичної науки, ще тільки формується в Україні. Досвід демократичних країн засвідчує необхідність її утвердження як сукупності методологічних принципів, методів і процедур практичного забезпечення політики, спрямованих на одержання реального політичного та соціального ефекту, вирішення конкретних практичних проблем. “Важливо, щоб влада була зацікавлена в об'єктивних дослідженнях та оцінювала політологію як суттєвий інтелектуальний ресурс суспільства” [3, с. 108-109].

Разом з тим диференційований розгляд досягнень і недоліків вітчизняної політичної науки дозволяє виокремити цілий ряд недосліджених чи малодосліджених проблем, до яких відносяться: особливості становлення громадянського суспільства; напрями формування української політичної нації; питання гармонізації процесів інтернаціоналізації та національної консолідації; механізми визначення довгострокових зовнішньополітичних пріоритетів, стратегії підвищення конкурентоспроможності країни; осмислення форми державного правління й сутності політичного режиму; визначення адекватності політичній ситуації типу виборної системи; взаємодія політики та економіки як базових елементів модернізації суспільства.

Система політичних знань в умовах трансформації пострадянського суспільства від тоталітаризму до демократії передбачає наступні напрями її саморозвитку і цілеспрямованого вдосконалення: сприяння процесу самоусвідомлення суспільства й наслідків вибору того чи іншого політичного ладу держави; забезпечення всебічного бачення політичного життя, вміння розпізнавати і долати негативні тенденції суспільного поступу; формування розвиненої системи політичної соціалізації особи, включення індивідів у складний і суперечливий світ політичних відносин; розвиток політичної компетентності, орієнтації і здатності громадян до активної участі у творенні держави, вміння впливати на суспільно-політичні процеси; утвердження демократичних, гуманістичних цінностей свободи, гідності та громадянської відповідальності кожного індивіда; подолання стереотипних уявлень про політику лише як про арену боротьби, протистояння, конфліктів та засвоєння норм цивілізованої політичної поведінки, культури спілкування між громадськими,

політичними організаціями і державою, між країнами та народами, поважання прав та законів держави.

Невід'ємною складовою розвитку політичної науки і освіти в Україні є так звана політологічна просвіта, здійснювана державними, а також позаполітичними закладами, на діяльність яких найменше впливають стихія та кон'юнктура політичної боротьби. “Тільки університет, в основі якого буде моральна доктрина, спроможний гуманізувати молоде покоління, і не тільки дати йому необхідні знання та вміння, а передусім розвинути їхню особистість” [4, с. 194]. Зміст політологічної просвіти складають неупереджені знання про закономірності соціально-політичного розвитку, про державні й політичні структури та інституції, їхній устрій та функціонування, про демократичні принципи й процедури суспільно-політичної взаємодії. Метою політологічної просвіти, здійснюваної переважно через загальноосвітні заклади, незалежні засоби масової інформації, її наслідком постає громадянин, член правового суспільства, демократичної держави. Одне з найголовніших її завдань полягає у формуванні всебічно розвинутих особистостей, повноцінних громадян як сили, здатної захистити завоювання демократії. Цей напрямок поглиблення знань про суспільство покликаний формувати суспільні норми, згідно з якими за умов динамічного розвитку сучасної цивілізації всі проблеми мають розв'язуватися тільки шляхом взаємної згоди й зважання на інтереси всіх, а не через домінування однієї сили. Політологічна просвіта має допомогти розібратися в законах культури й правилах спільного для всіх життя.

Особливої ваги в сучасних умовах модернізації українського суспільства набуває необхідність розвитку “громадянської освіти”. Остання є інтегрованою галуззю соціально-гуманітарних знань, завдання якої полягає в тому, щоб підготувати молодих громадян до життя в умовах демократії. У загальному плані цей напрям орієнтує на формування особистості, якій властиві демократична культура й усвідомлення ідей індивідуальної свободи, громадянської відповідальності. Зазначений різновид політичної освіти в Україні ґрунтується на синтезованому досвіді розвинених країн світу й передбачає: набуття молодого людиною досвіду суспільно-корисної діяльності; орієнтацію на безперервну освіту з метою постійного підтримання власної компетентності; стимулювання прагнення особистості приносити користь своєму суспільству. Зміст і концептуальна спрямованість вітчизняної громадянської освіти повинні максимально враховувати національні особливості України, раціонально використовувати попередні досягнення і наявний соціальний досвід.

В сучасних умовах модернізації українського суспільства політична наука і освіта може стати тим інструментом, який дозволить налагодити взаємозв'язок держави і громадянського суспільства, з'ясувати наявність в Україні функціональних аналогів тим соціокультурним механізмам формування громадянського суспільства, які наявні в західному світі, виявити рівень здатності вітчизняної культури сприйняти

апробовані світовою практикою традиції і стандарти. Впроваджувана через політичні знання ідея громадянського суспільства покликана обмежувати деструктивний вплив держави. Вона дозволяє розглядати суспільство і державу як партнерів, визнаючи в цьому партнерстві пріоритет за суспільством, утверджуючи в суспільну свідомість думку про те, що держава існує для суспільства, а не навпаки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бірюкова Т. Ф. Механізми соціалізації особистості майбутнього менеджера в системі особистісно-орієнтованої освіти / Т. Ф. Бірюкова // Нова парадигма : журнал наукових праць. – К., 2005. – Випуск 41. – С. 36-44.
2. Програма курсу “Громадянська освіта” // Інформаційний бюлетень “Освіта для демократії в Україні”. – 2001. – № 4. – С. 12-44.
3. Рудич Ф. Політологія в Україні: Сучасний стан та тенденції розвитку // Етнополітологія в Україні. Становлення. Що далі? : збірник. – К. : ІПіЕНД, 2002. – С. 108-109.
4. Беланова Р. А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах (Україна – США) : монографія / Р. А. Беланова. – К. : Центр практичної філософії, 2001. – 216 с.

С. П. Дмитренко
завідувач кафедри політології і публічного
управління та адміністрування
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат політичних наук, доцент
(м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОТЕСТІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Становлення нових держав на європейській мапі кінця ХХ початку ХХІ сторіччя, формування в них національних суспільств на тлі політичної, економічної та соціальної нестабільності в Європі, а відтак зростанням протестних настроїв не тільки на економічному, але й на міжетнічному, релігійному, культурному ґрунті потребує глибокого вивчення взаємодії між політичною та суспільною складовими політичних систем. Особливо актуальною проблема політичних протестів є в Україні, яка знаходиться у процесі “протестної турбулентності” з 2013 року, а “загроза третього майдану” залишається актуальним трендом не тільки політичних дискусій, але й можливої політичної та соціальної практики.

Від початку дослідження та концептуалізації у політичній науці, до сьогодні політичний протест залишається складним та багатовимірним явищем з широким спектром форм реалізації на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Попри значну кількість ґрунтовних політологічних, соціологічних, філософських, культурологічних та інших досліджень присвячених протесту, до тепер залишаються дискусійними форми його прояву та здійснення, технології реалізації, мотиви,